

Steiner, Hanuš

Propaganda a poznávání společenské skutečnosti

In: Steiner, Hanuš. *Teoretické problémy propagandy a společenského vědomí*. Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1968, pp. 121-128

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120212>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VI

PROPAGANDA A POZNÁVÁNÍ SPOLEČENSKÉ SKUTEČNOSTI

1. Místo propagandy ve společenském procesu poznávání

Z celé problematiky propagandy se do zorného pole naší marxistické filosofie dostala v nedávné minulosti zejména otázka vztahu teorie a propagandy. Diskuse na toto téma — bohužel předčasně přerušená — byla zákonitým a vcelku zdravým důsledkem kritiky „kultu osobnosti“, která se rozvíjela po XX. sjezdu KSSS. Šlo v ní o otázku, zda dogmatismus má či nemá svůj kořen mezi jiným též v nesprávném utváření vztahu mezi propagandou a marxistickou teorií a jaký by tento vztah měl být, aby byl v souladu se společenským procesem poznávání objektivní pravdy o společnosti.

Při posuzování takové otázky je třeba vycházet z objektivního postavení, které propaganda v poznávacím procesu zaujímá.

Mezi marxisty je prakticky obecně přijata teze, že základem, zdrojem, konečným cílem, kritériem pravdivosti atd. každého poznání je společenská praxe. Právě tak známo je, že každý konkrétní poznávací akt se opírá nejen o bezprostřední praxi daného poznávajícího subjektu, ale též o znalosti, kterých tento subjekt nabyl prostřednictvím řeči a které představují zobecněnou zkušenost celé společnosti i nesčetných dřívějších pokolení.

Pokud se týče individuálního poznávání společenské skutečnosti, dochází k němu nejen přímo, praktickou účastí poznávajících lidí na daném společenském pohybu, ale též prostřednictvím slov, která označují pojmy a kategorie, v nichž je zobecněna — ať už správně, či nesprávně — zkušenost celé společnosti v jejím historickém vývoji. Pouhá vlastní, osobní zkušenost, pokud se o ní u společenského člověka dá vůbec hovořit,¹ nevede k poznání společenských vztahů a vůbec k žádnému hlubšímu, opravdu lidskému poznání. Osobní zasažení individua společenskými událostmi, např. hospodářskou krizí, válkou, národním útlakem, revolucí atd., mu ještě neposkytuje znalost jejich smyslu, jejich vysvětlení. Toho se mu dostane teprve prostřednictvím jazyka, pomocí příslušných zobecňujících kategorií.

V duševním vývoji každého jedince převládají nejdříve zcela zkušenosti zpro-

¹ Vlastní, osobní zkušenost zahrnuje — zejména pokud se týče zkušeností ze styku jedince s ostatními lidmi — vždy zkušenost získanou praktickou součinností s lidmi a to zahrnuje zkušenosti alespoň na nízké úrovni zobecněné, získané od nich prostřednictvím jazyka.

středkované řeči nad bezprostřední vlastní praxí. Teoretické zobecňování vlastní praxe je věcí zralejšího věku a i tehdy se děje ve světle zkušeností přejatých (a stále přejímaných) od společnosti. Jenom praxe vůdčích představitelů společenské třídy, národa atd. může představovat pozici, ze které lze přímo zobecňovat současnou společenskou praxi tak, aby toto zobecnění alespoň poněkud významněji překračovalo rámec zobecněných zkušeností nepřímých. Je jasné, že čerpání znalostí z takovéto praxe je jenom výjimkou ve společnosti. Vždyť většina lidí se vůbec aktivně nepodílí na politickém a kulturním životě, natož aby se ho zúčastnila na předním místě.

Jen ta malá část společnosti, které je dostupná teoretická forma ideologického vzdělání, je pak schopna utvářet své názory přímo na základě vědeckých zdrojů. Podle míry své aktivní účasti na přetváření společnosti mají pak lidé možnost doplňovat, korigovat a přehodnocovat takto získané znalosti na základě své bezprostřední praxe. Jen velmi malé je však procento těch, kteří jak svou vědeckou erudicí a schopnostmi, tak díky svému postavení v praxi společenských přeměn jsou schopni tímto přehodnocováním podstatně obohatit společenskou teorii.

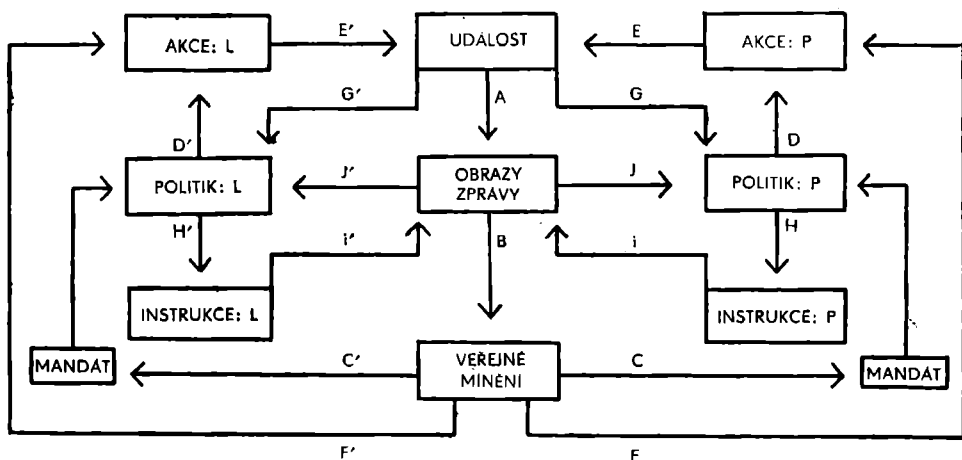
Od vzniku třídní společnosti drtivá většina lidí tedy utváří své zobecňující názory o společnosti a o svém místě v ní konec konců na základě propagandy (i když to nemusí znamenat, že všichni lidé teze propagandy bezduše opakují). Činí tak buď přímo na základě propagandistických zdrojů (účasti na politických a jiných shromážděních, z psaných nebo tištěných materiálů, z rozhlasu, televize, agitačních besed, školení, přednášek), nebo nepřímo, osobním (rodinným, přátelským) stykem s lidmi, kteří těmito zdroji jsou ovlivněni (opět přímo nebo nepřímo) a stali se — byť i mimovolně — šířiteli třídních idejí.

Obrovský význam propagandy plyne tedy z toho, že jejím prostřednictvím poznávají společnost široké masy, jejím prostřednictvím získávají také celkovou orientaci pro svoji společenskou činnost, která konec konců rozhoduje o běhu dějin. Záleží pak na teoretickém obsahu propagandy, zdali je nástrojem pravdivého poznávání, nebo ohlupování, pokroku, nebo reakce.

Jestliže propaganda je hlavním zdrojem zobecněných poznatků o společnosti pro široké masy, neznamená to ovšem, že jím je též pro správně poznávající politické vůdce nebo sociální teoretiky. *Pravdivá* společenská teorie, *vědecká* ideologie se může úspěšně rozvíjet jen správným zobecňováním *celku společenské praxe*, a to na základě jejího *přímého* poznávání, nikoli přes odraz této praxe v propagandě.

Jak dochází k nahrazení přímého poznání propagandou, a tím k politickým sebeklamům, znázorňuje P. R. Hofstätter (50: 286) schématem, jež ukazuje místo propagandy v mechanismu stranicko-politického poznávání a politické praxe. Schéma abstrahuje od širšího sociologického problému tvorby ideologie a je vypracováno pro model buržoazně demokratického politického systému, platí však v té či oné variantě (odmyslíme-li si zejména rozdělení na proti sobě stojící levice a pravici) pro kterýkoli novodobý politický systém.

Veřejnost je o událostech informována prostřednictvím zpráv (A — B); prostřednictvím svých politických představitelů pak může zajistit potřebné kroky, aby situace vyvolaná danou událostí byla zvládnuta (C — D — E). Tak tomu je za podmínek normálního fungování (buržoazně) demokratické soustavy. Někdy však, při davových akcích, veřejnost zakročí sama, aniž použije zprostředkovacích služeb státníka (F — E). Schéma rovněž předvídá, že státník může být

o událostech zpraven bezprostředněji než veřejnost (G místo A — J). Věc je komplikována tím, že je třeba brát v úvahu i výběr, akcentování nebo zkruslování, ke kterým dochází při transformaci událostí ve zprávy (proces dekódování, interpretace a zakódování v jazyce teorie komunikace). Pokud tu jde o plánovitý postup, je tato instance ve schématu zachycena pod názvem „instrukce“. (Jde fakticky o funkci, kterou vůči propagandistickým orgánům plní jejich nadřazené ideologické instance.)

Nyní mohou nastat tyto možnosti:

1. G — H — I — B — C — D — E. Státník ovlivňuje zprávy podle svých znalostí a v duchu svých záměrů. Dosahuje tím, že veřejné mínění od něho žádá právě to, co měl sám v úmyslu vykonat. Po případě může ovšem dosáhnout i více než plánoval, totiž davových akcí: G — H — I — B — F — E. (Hofstätter opomíná možnost, že státník může davovou akci i záměrně vyvolat.)
2. A — J — H — I — J. Státník podléhá zprávám, jak je jeho vlastní propagandistický aparát v duchu jeho instrukcí upravil. Ocitá se v pasti.

Hofstätter dále upozorňuje, že místo jednoho státníka (politika) máme ovšem obvykle co dělat s celým kolektivem vedoucích. Také propagandistické instrukce nemusí být vydávány touž osobou (týmiž osobami), která (které) řídí politické akce. Je tedy i možné, že se vedoucí politik stane obětí svých propagandistů.

Hofstätter se nezabývá otázkou, proč a kdy dochází u politických představitelů k nahrazování objektivního poznání „poznáním“ z vlastní propagandy. Zpravidla jde o špatný systém politické informace, jehož základ je v tom, že není respektován nebo že se podceňuje vliv sociální a politické struktury a z ní vyplývajících užších skupinových zájmů na objektivnost politické komunikace.

Politici vůdcové si mohou neuvědomit, že propagandisté jednak „vycházejí vstříc“ zájmům těch, na něž mají působit, jednak zájmům těch, na nichž jsou existenčně závislí. Pravděpodobnost této slepoty není určena jen úzce osobními znalostmi a povahovými vlastnostmi vůdců, ale povahou politického systému, jež reprezentují. Čím oligarchičtější je tento systém, čím více osobní mocí soustřeďuje v ruku vůdců, čím méně jsou kritizovatelní a sesaditelní, čím více jsou na nich existenčně závislí vědeckí pracovníci, političtí pracovníci a propa-

gandisté, tím větší je pravděpodobnost, že se stanou obětí podlézavosti, že zjevití a stanou se slávychtivými kariéristy. Tím více se ovšem zkresluje pravdivost informací, které dostávají. Jsou informováni zpravidla tak, aby informace potvrzovala správnost jejich politiky, aby ten, kdo informace poskytuje, si získal jejich přízeň. Pro získání informací tohoto druhu není třeba objektivních průzkumů; lze je získat z běžné propagandy.

Nebezpečí tohoto typu se nijak nevyhýbá komunistickým stranám a socialistickým zemím. I když v nich explicitně nikdo neproklamoval tezi, že by teorie měla být určována propagandou, jsou — je-li nastolen mocenský monopol jednoho nebo několika málo vůdců — teoretikové i politikové předem nuceni „řešit“ sociální problémy v mezích předepsaných oficiální propagandou. Ze společenské teorie se tak stává pouhá apologetika denní politiky. Za výsledek vědecké teorie se vydávají usnesení ústředních orgánů strany a státu, která často subjektivisticky zobecňují „fakta“ sesbíraná tak, aby uspokojovala samolibost vedoucích, aby svědčila o úspěších jejich politiky. Kritika této teorie je v těchto podmínkách možná opět jen z nejvyšších mocensko-byrokratických pozic a stupeň její objektivnosti závisí na náhodné shodě užšího mocenského zájmu s objektivní pravdou. Pro řadového společenského vědce, stejně jako pro kteréhokoliv řadového příslušníka společnosti a propagandistu, je pak historický vývoj prezentován v podstatě jako potvrzování neomylnosti této „vědecké ideologie“ (a ovšem i jejích nejnovějších nositelů).

I tam, kde nevládne strohý systém „kultu“, zůstává problém zkreslování objektivního poznání společnosti mocenskými vztahy a závislostmi otevřeným, stále akutním problémem. Teoretik může svou úlohu ve společnosti splnit jen tehdy, má-li přístup ke skutečnosti, kterou zkoumá, a právo ji zobecňovat vědeckou metodou. Pravdivá, tj. i *perspektivně* nejúčinnější propaganda musí svým obsahem být určena vědeckou teorií.

Nesprávné je i takové řešení vztahu společenské teorie (ideologie) a propagandy, které vychází z gnoseologické prvotnosti propagandy jakožto součásti společenské praxe před teorií. I když takové hledisko nemusí nezbytně znamenat, že se přímo poznávací obsah propagandy pokládá za závazný pro ideologii, povznáší se tím propaganda (jakožto praxe) na rovinu východiska, cíle, kritéria pravdivosti atd. teoretické práce. Omyl takového druhu se někdy zdůvodňuje dogmaticky a nehistoricky chápaným výrokem Leninovým z roku 1894, že na prvním místě ve stranické práci nemá stát teorie, ale „praktická práce propagační a agitační, z toho důvodu, že teoretická práce dává jen odpovědi na požadavky, které klade práce praktická...“ (82: 310). Tato věta vystihuje situaci, kdy se stranická praxe omezovala na propagandu a agitaci, tedy vlastně *předstupeň* skutečné, společnost přetvářející praxe. Nelze z ní vyvozovat dalekosáhlé závěry, jako by Lenin ztotožňoval propagandu s praxí vůbec. Trvale se nemůže teorie omezovat na to, aby dávala odpovědi na požadavky propagandistické práce. Neomezovala se ostatně na to ani tehdy, kdy Lenin uvedenou větu napsal. Zcela absurdní pak by bylo zužování společenské praxe strany na propagandu v období, kdy strana řídí socialistickou přestavbu celé společnosti.

Jenom pro jedinou, poměrně úzkou oblast teorie je propaganda jakožto druh praxe východiskem poznání. Touto oblastí je učení o propagandě samé. Ani teorie propagandy ovšem nepřejímá ideový obsah předmětu svého zkoumání, nýbrž odhaluje všechny vztahy propagandistické praxe k různým stránkám spo-

lečenské skutečnosti včetně vědomí lidí. Propagandistická praxe včetně zkoumání ohlasu propagandy v masách v žádném případě nemůže ověřit pravdivost stranické teorie v celku, byť např. jen její politické teorie.

2. Propaganda a pravda

Když jsme se zmínili o dialektice společenských zájmů dělnické třídy, jejích vrstev a jejich spojenců ve vztahu k pravdivosti marxistické ideologie (str. 70 n.) abstrahovali jsme od komunikačního procesu, kterým je ideologie šířena mezi masy. Odpovídali jsme tím v podstatě na otázku poměru mezi ideologií a vědou v marxismu.

Vztah mezi vědeckou pravdou (v marxismu) a propagandou je však problém širší, problém, který vztah vědy a ideologie zahrnuje, ale jenom na něj se neredukuje.

Ideologie jako logicky systemizovaný odraz základních skupinových, zejména třídních zájmů se tvoří — jak už řečeno — ve vědomí předních, nejvzdělanějších představitelů skupiny, původně dokonce často ve vědomí jediného jejího představitele. Jako taková je sice také výsledkem komunikačního procesu, neboť vzdělání představitelů skupiny navazují vždy — ať už převážně kriticky, nebo epigonsky — na své ideologické předchůdce; jako obsah ještě nikoli celospolečenského (celotřídního, celoskupinového) vědomí však původní ideologie nemusí na sobě nést ještě stopy toho komunikačního procesu, který spojuje vzdělané představitele skupiny (třídy) s jejími řadovými členy a masami vůbec. Její slovní formulace jsou závislé jedině na teoretickém obsahu.

Kdyby ideologie byla masám komunikována jen v původní teoretické podobě, většina lidí, kterým je určena, by pro odlišnost svého zkušenostního pole od zkušenostního pole ideologů nebyla schopna jí dobře porozumět, tj. správně slovní znaky dekodovat a interpretovat. Jak již bylo ukázáno, je nutno jazyk teorie „přeložit“ do běžného, srozumitelného jazyka širokých mas. To se děje často tím, že se používá slov v teoreticky nepřesném, mnohoznačném¹ nebo dokonce nesprávném významu, dále tím, že se používá obrazného a emocionálního vyjadřování, které trpí rovněž, a to ve větší míře, touto mnohoznačností.

Vzhledem k různému původu, vzdělání, zkušenostem posluchačů (čtenářů) propagandisty dochází pak nutně k větším či menším diferencím v pochopení stejných slov či jiných znaků. Jen větší nebo menší část veřejnosti rozumí propagandistově zprávně plně v jejím původním významu. Zpráva se více nebo méně odkazuje původnímu záměru.

To vše by ještě nemuselo mít vliv na ideologii, jestliže by jí bylo možno rozvíjet nezávisle na té podobě, jakou nabývá v masové propagandě. To však není možno z toho důvodu, že noví ideologové, noví teoretičtí pracovníci vyrůstají zpravidla právě z řad příjemců propagandy, jsou jí odchováni, a proto nutně ve větší nebo menší míře ovlivněni jejím jazykem. Jazyk propagandy se svými klady i nedostatky tak vykonává stále zpětný vliv na teorii. Činí ji srozumitelnější a bližší masám, avšak zanáší do ní také prvky nepřesnosti.

Vnášení vědecké ideologie mezi masy tedy na jedné straně vede k uvědomování a k aktivizaci mas, a je tudíž naprosto nutným předpokladem jak pro to, aby se ze společenské teorie stala materiální síla, tak pro to, aby se ideologie sama, odrážejíc praxi, mohla úspěšně rozvíjet. Na druhé straně však se

dostávají vnášením ideologie mezi masy do ideologie samé neustále určité prvky nepřesnosti z jazyka neškolených a různými přežitky zatížených vrstev lidu. Tyto nepřesnosti jsou tím větší a závažnější, čím horší je celková ideologická úroveň lidu vůbec a teoretická úroveň jeho ideologických představitelů zvláště. Masová popularizace tudíž tvoří — vedle již uvedené možnosti ideologického přecenění nebo nedocení některých zájmů tříd a skupin — další zdroj možných odchylek od pravdy ve vědecké ideologii. Péče o rozvíjení vědecké ideologie by proto měla obsahovat i semiotická zkoumání, konfrontaci jazyka vědy a jazyka běžného, úsilí o vědeckou přesnost vyjadřování a všeobecně kritický přístup k používanému vyjadřovacímu aparátu.

Při zkoumání vztahu propagandy a pravdy nelze pominout ani *problém vlivu objektivně pravdivého obsahu propagandy na její účinnost.*

Bylo mnohokrát zdůrazňováno, že pravda je nejlepší propagandou. Přesvědčili se jednou lidé, že praxe potvrzuje to, co jim propagandista tvrdí, jsou ochotni mu věřit i v budoucnosti. Přesvědčili se o opaku, ztrácí propagandista důvěru. Tento poznatek je tak elementární, že jej dnes uznávají v jistém rámci i prozíravější představitelé reakčních tříd. Nedostat se do konfliktu s očividnými fakty je zásadou každé úspěšné propagandy.

Lidé ovšem nebvávají o faktech plně informováni, dovídají se o nich často teprve právě z propagandy. Z velké části nejsou ani schopni tato fakta samostatně a objektivně hodnotit a zařazovat do širších společenských souvislostí. Zde teprve obratná lži-propaganda nasazuje své páky. Nejen soudobý antikomunismus, ale jakákoli inteligentnější lži-propaganda se drží zásady „nepoužívat přímé lži, nýbrž zkreslené pravdy. To co je ojedinělé, prohlašovat za obecné, dovést náležitě ‚vypíchnout‘ každou jednotlivou chybu jako typický nedostatek a svědectví nevyléčitelné ‚slabosti‘ ...soustavy; ...ideály, za nimiž lidé stojí, prohlásit za vlastní, držet je ovšem pouze v ideální rovině a každé opravdové úsilí o jejich uskutečnění všemožně znevažovat“ (3: 7). Takováto lži-propaganda zdaleka nemusí být neúspěšná. Její odhalení na základě vlastních zkušeností mas se neuskuteční ihned a jednorázově, ale v průběhu historického vývoje.

Lež může být a často bývá co do okamžité účinnosti působivější než pravda. Je tomu tak tehdy, odpovídá-li dané náladě, potřebám a okamžitým zájmům. Naopak, nepříjemná pravda může v dané situaci odpuzovat, místo aby získávala. Jsou i pravdy, které za určitých okolností vypadají nepravděpodobně, takže jimi nelze získávat důvěru. Jako jednoduchý agitační příklad tu může sloužit osud jedné letákové akce propagačního oddělení americké invazní armády v Itálii za druhé světové války. Letáky měly přimět Němce, aby se vzdali do amerického zajetí, měly rozptýlit obavy ze špatného zacházení, vypočítávaly, co váleční zajatci dostávají k jídlu. Byly tam pravdivě vyjmenovávány potraviny jako máslo, vejce atd., o kterých se vojákům reichswehru ani nesnilo. Němci letákům prostě odmítali věřit a Američané, když se o tom od zajatců dověděli, tuto akci zastavili.

Existují ovšem i složitější a dlouhodobé případy, kdy některé třídy nebo i celé národy jsou trvalou lži-propagandou tak ovlivněny, že po mnoho let nelze vůči nim s úspěchem použít určitých zcela pravdivých tezí. Uvedli jsme již, že v takových případech marxisticko-leninská propaganda, aniž se uchyluje k nepravdě, získává tyto masy pro socialistické cíle jinými, pro ne přijatelnými slovy a hesly do té doby, než se na základě vlastních zkušeností dopracují schopnosti pravdivý názor přijmout (srv. str. 40 n). Po dlouhou dobu třídní

společnosti i přechodu ke společnosti beztřídní platí, že celá pravda není kdykoli a v jakékoli podobě pochopitelná všem. Při způsobu informování je vždy třeba brát v úvahu celkovou situaci a úroveň uvědomělosti lidu a mít na paměti praktický cíl, jemuž informace slouží. To neznamená upadnout do demagogie různých „pravd“ pro různé lidi, ale pro stejnou pravdu volit příhodně vzhledem k situaci rozsah, formu i dobu jejího sdělování.

Komunistická propaganda v obdobích vlády deformací pod záminkou této zásady se jak známo často uchyluje k přičesávání skutečnosti a přímo k zatajování nedostatků a zlořádů. Tomu je možno a je třeba se vyhnout prohlubováním demokraticismu a vzájemné kontroly v socialistické společnosti. Jako nezbytný krok se jeví zrušení cenzury.

Z uvedeného opět vyplývá, že obsah marxistické propagandy není dán pouze objektivní pravdou, ale též ohledem na danou situaci a uvědomělost lidí, k nimž se obrací. Potvrzuje to znovu, že společenská věda nemůže budovat na materiálech propagandy jako na zdroji informací. Tyto materiály spíše samy zasluhují vědeckého zhodnocení ve světle objektivní (a ovšem také marxisticky stranické) analýzy společenské skutečnosti, za níž vznikly.

Možnosti pro respektování mínění lidu v propagandě nejsou neomezené. Někdy si vynucuje objektivní politická situace takové akce ze strany socialistického státu nebo marxistické strany, k jejichž pochopení masy v dané době nedorostly. Propaganda má pak ten obtížný úkol, aby tyto nepopulární akce obhajovala.

Dějiny — zejména pokud je ovlivňují reakční třídy, ale také pokud je „tvorí“ chyby a omyly tříd a stran pokrokových — nelze řídit tak, aby byl vždy čas masy na jejich úkoly předem propagandisticky připravit. Je často třeba dříve jednat a pak přesvědčovat. Zde pak hraje velkou úlohu autorita, úvěr, který si marxistická strana získala svou dřívější politikou a na základě kterého masy důvěřují ve správnost rozhodnutí i tam, kde je nemožno pochopit. Avšak i za cenu dočasné ztráty důvěry části lidu je často třeba prosazovat správnou politickou koncepci. Nelze dělat politiku tak, aby především propagandisticky dobře působila, aby byla líbivá. Je naopak třeba propagandu přizpůsobovat požadavkům politiky, která vychází z objektivní, marxistické analýzy společenské situace. V této situaci je veřejné mínění podle své síly významnějším nebo méně významným činitelem, jež je nutno brát v úvahu. Není však nikdy činitelem jediným. *Správné rozhodnutí konec konců* — byť dodatečně — své oprávnění před veřejností prokáže.

Pro stranu, která usiluje nikoliv o přechodné, ale o trvalé získání lidu, která nemá na mysli jen chvilkové, ale perspektivní cíle — a která má k tomu všemu i objektivní předpoklady v tom, že ve své ideologii reprezentuje stěžejní zájmy lidu — je tedy pravda konec konců tou nejsilnější propagandistickou zbraní. Jako každé jiné zbraně je ovšem třeba jí umět správně používat vzhledem k daným objektivním a subjektivním podmínkám.

*

Rozbor obecných podmínek, za nichž se ideologie rozvíjí a je propagována, odhalil četná úskalí, která ohrožují pravdivost ideologie. Nejsou to úskalí, na nichž je třeba ztroskotávat nezbytně. Ani existence různých skupinových a dobových zájmů, jejich vzájemné střetávání a působení na rozvoj marxistické

ideologie, ani potřeba dbát v propagandě mínění a představ lidu ještě nevyvolává nutně tu kterou úchylku od vědy a od marxistické stranickosti, nýbrž představuje pouze stálou *možnost* teoretických ústupků nebo chyb. Jednou z psychologických podmínek pro to, aby k těmto chybám nedocházelo, je *uvědomit si*, za jakých podmínek k nim dochází.

Uvědomit si podmínky tvorby a šíření ideologie je konečně třeba i proto, aby-
chom ani neabsolutizovali, ani příliš nerelativizovali pravdivost stranického po-
znání.

Snížit omyly při poznávání společnosti na minimum a brzy je napravovat lze jen rozvíjením teorie v jednotě s tvůrčí praxí. Vyžaduje to nastolení a udržování takových demokratických norem vnitrostranické a společenské organizace, které znemožní pro budoucnost ochromení správné poznávací činnosti společnosti, které zajistí maximálně nerušený a nezkreslený tok informací ze všech oblastí naší společnosti do jejich řídicích center, kolektivní hodnocení a zobecňování těchto informací, přeměnu těchto zobecnění v podněty společenské činnosti a jejich nezkreslené přenášení na všechny úseky našeho života. Demokratismus společnosti musí být dost široký, aby umožňoval veřejné a neomezeně kritické posuzování a porovnávání těchto ideových podnětů; její centralismus dosti „tuhý“, aby zajistil ukázněné plnění usnesení vzešlých z diskusí a většinou schválených. Vědecké řízení společnosti vyžaduje také teoreticky a odborně (což zahrnuje dnes ještě političnost) kvalifikované pracovníky na všech úsecích politického, hospodářského i kulturního života a jejich stálé kritické prověřování a nahrazování nevyhovujících lepšími. Konečně to vyžaduje takový rozvoj věd a výchovu odborníků, aby těchto kvalifikovaných pracovníků byl dostatek pro všechny úseky a aby zejména společenskovědeckým pracovníkům bylo zaručeno postavení, které poskytuje ochranu jejich tvorbě před zásahy mocenského aparátu, toho aparátu, kterému je objektivní, neznásilňované vědy třeba, aby mohl řádně plnit služební funkce pro společnost.

Součástí těchto funkcí je ve stále rostoucí míře marxistická propaganda. Z požadavku pravdivosti (byť zároveň stranickosti) její náplně vyplývá, že pro její řízení i obsah zásada **v ě d e c k o s t i** musí platit dvojnásob.